پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۶/۱۱/۰۹

له ماشومانو او کوچنیانو سره

د تاوتریخوالي ستونزه

څلورمه برخه

زموږ د کلاليو ماشومانو او کوچنیانو سترګي او ځیری
موږ ته وايي: موږ د ژوند په هغه پړاو کي يو چي
نه غواړو د خبرو اوريدو په ځای مو پر مخ
څپيړي ولګيږي، موږ نه غواړو چي
د مثبتو لوستونو او موزیک
د اوريدو پر ځای
د توپک او بمونو
درزا واورو.

د افغانستان د څېړني او ارزيابۍ ډله يو خپلواک څېړنيز سازمان دی چي د افغانستان د ټولني په بيلابيلو برخو کي د څېړني له لاري غواړي چي د افغانانو د ژوند او پوهي کچه لوړه کړي. دا سازمان افغانستان ته د مرستندويي ټولني له خوا په ۲۰۰۲ ام کال کي تاسيس او د يو غير دولتي سازمان په توګه يي فعاليت کړ دی. مالي مرستي يي د مهاجرينو په چارو کي د ملګرو ملتونو د عالي کميشنری، اروپايي کميسيون، نړيوال بانک او د ناروې، ډنمارك، سويس، سويډن او بريتانيا هيوادونو له لوري ورکول کيږي.
دغه سازمان په افغانستان کي د نورو څېړنو تر څنګ له ماشومانو او کوچنیانو سره د تاو تريخوالي پوري اړوند موضوع په باب هم څېړنه کړي ده.
له ماشومانو او کوچنیانو سره د تاوتريخوالي موضوع پوري اړوند يوه په زړه پوري علمي څېړنه شوي ده او پايله يي ديبرا. ج. سميت نومي ليکوال د کتاب په بڼه ليکلي ده او د «په افغانو کورنيو کي د ماشومانو پر وړاندی ورځنی تاوتريخوالی» تر سر ليک لاندي يي د ۱۳۸۶ کال کي يي خپور کړی دی.
په دي څېړنه کي په ډير لوړ مصرف د افغانستان په څلورو ولايتونو(باميان، هرات، کابل او ننګرهار) کي دا څېړل شوي ده چي له کوچنیانو او ماشومانو سره څه ډول او ولي تاوتريخوالی کيږي؟
دا ډيره پر مصرفه، خو جالبه او علمي څېړنه ده چي دلته يي د موضوع په ارتباط ځيني مهم ټکي يادوم:
ـ په تاتريخوالي پوري اړوند ماشومان کوچنيان او کورنی يي څه وايي او غوښتني يي څه دي؟
ـ د ميندو پلرونو او ماشومانو مسوليت څه شی دی؟
ـ د تاوتريخوالي په نتيجه کي څه منفي پايلي ماشومانو، کوچنیانو، کورنيو او په پای کي ټولني ته ور په برخه کيدای شي؟
ـ د تاوتريخوالی هيڅ ډول بايد و نه منل شي.
ـ څه ډول کولای شو چي د ماشومانو او کوچنیانو د بدني تنبه پر ځای له بل ډول چلند څخه استفاده وکړو؟
ـ څه ډول کولای شو چي د وخت په تيريدو سره د نويو نسلونو د روزني په برخه کي په خپلو چلندونو کي بدلون راولو؟
او...
په پاسني ياد کتاب کي، له ماشومانو او کوچنیانو سره د تاوتريخوالي په باب دا او دی ته ورته نورې څېړني شوي دي، خو په چا يي لولي او څوک به يي په هغي ټولني کي تطبيق کړي؟

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیرلو مخکې په ځیر و لولئ

که ځوک هیله لري چې دا شپنۍ ته اړایستل شوې جلۍ
به په دې ډول کار کې سبا هم صحت ولري
او هم سواد، نه دا اشتباه ده!

زموږ په ټولنه او زموږ په هیواد کې له یوې سطحې او سر سري ځیرنې ځخه جوتیږي چې دا ځلوېښت کاله زموږ ماشومانو او کوچنیانو ته او زموږ بچو ته له ټولو نه مخکې دوه شیان په غوږونو کې ور پو شوي دي:
و وژنه، یا وژل کیږې.
دا نه دي ور ته ویل شوي چې:
چې ولوله، زده کړه او ژوند وکړه.
که چیرې مشران خپل نظریات پرماشومانو ور تپي او په زوره یې ور باندې مني، دا خپله د تاتریخوالي یوه بڼه ده، ماشومان باید فکر کولو ته و هڅول شي، دې ته اړ ایستل نه شي چې د خپلو مشرانو باورونه دې حتماً ومني. له تاو تریخوالي نه لرې کیدل او په ژوند باندې باور او له ژوند سره مینه.
زموږ په ټولنه کې، زموږ په ښونځي کې، زموږ په کلي او کوڅه کې او په پای کې زموږ په کورنیو کې له ماشوم او کوچني سره د تاوتریخوالي تریخ حقیقت شته دی، اوس نو باید پر دې فکر وکړو چې لومړی د دې روان تاوتریخوالي مخه څه ډول ونیول شي او په دویم پړاو کې ځنګه کولای شو چې ماشوم او کوچني ته داسې چاپیریال برابر کړو چې په هغوی کې د تاوتریخوالی زړی هیڅ و نه کرل شي.
زه فکر کوم چې د دې پیل به د ماشوم او کوچني له کورني چاپیریال نه کیږي چې په میندو پلرونو او یا د کورنۍ په نورو مشرانو پورې اړه لري او دا نیغ په نیغه د کورنیو د مشرانو د زدکړو، سواد او پوهې په کچه پورې اړه لري؛ نو دلته دی چې د سواد، مطالعې، زدکړې او پوهې مهم والی ثابتیږي او هر کله باید په لومړیتوبونو کې وشمیرل شي.
که په یوه کورنۍ کې مور پلار یا نور مشران، ماشومانو او کوچنیانو ته داسې چاپیریال برابر کړي چې په هغه کې د تاوتریخوالي نښې هم نه وي، ډیره به ښه وي. د ساري په توګه :
مشران خپله باید د کشرانو په مخ کې له لفظي او فزیکي تاوتریخوالي نه ډډه وکړي، په تلویزیون کې دې د هغو پروګرامونو او فلمونو د لیدلو دایره تنګه یا بیخي بنده کړي چې په هغو کې وهل ټکول او تاوتریخوالی زیات وي او حتی د هغو صحنو لیدل دې په تلویزیون کې یا بند یا محدود کړي چې په هغو کې وهل ټکول او تاوتریخوالی او غڅ

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

اخستل په برالا ډول ښودل کیږي، د هغو کتابونو او مضامینو لوستل دې هم تر ډیرې اندازې یا بند یا محدود کړي چې د تاوترخوالي ښکاره او یا پټې نښې په کې موجودې وي، که ماشومان او کوچنیان د دغسې فلمونو یا پروګرامونو ځینې صحنې په تصادفي ډول وګوري، باید کشرانو ته، میندې پلرونه او یا د کورنۍ نور مشران د هغو په باب لازمې څرګندونې وکړي او دا ورته و وایی چې د ستونزو د حل لار تاوتریخوالی نه، بلکې خبرې دي.
زموږ په ټولنه کې داسې نه لیدونکی تاوتریخوالی هم شته چې د همدې مشرانو له خوا رامنځ ته شوی دی او تر ټولو زیات او په لومړي ګام کې یې ناوړه اغیز پر ماشوانو او کوچنیانو باندې پریوزي چې ښه بیلګه یې د چاپیریال د ککړتیا مسأله ده. د چاپیریال ککړتیا یوازې د خوسا شیانو ډیر والی، د هوا ککړتیا نه راځي، بلکې ځینې کارپوهان د چاپیریال ککړ تیا په دریو برخو ویشي:
ــ د هوا ککړتیا،
ــ نوري ککړتیا،
ــ غږیزه ککړتیا.
زموږ په ټولنه کې یې نوري او غږیزې ککړتیا ته د چا پام هم نه دی اوس حتی د چاپیریال ککړتیا ته، چې بیلابیل عوامل او ډولونه لري، هم چنداني څوک پاملرنه نه کوې.

د ملګرو ملتونو د ماشومانو د صندوق(یونیسف) په یوه نوي راپور کې ویل شوي دي چې په ټوله نړۍ کې د درې سوه میلیونه په شاو خوا کې ماشومان د ککړې هوا د تنفس له جدي ستونزې سره مخ دي او کیدای شي چې له ډیرو سترو ستونزو سره مخ شي او د دوی مخ پر ودې مغزو ته صدمه ورسوي.
او زه ډاډه یم چې زموږ په ټولنه کې د دې ماشومانو ــ چې د ککړې هوا د تنفس له جدي ستونزې سره مخ دي ــ د شته والي سلنه د نورو ټولنو او هیوادونو په پرتله څو، څو ځلې ډیره ده.
ټول افغانستان، په تیره ماشومان او کوچنیان د تاوتریخوالي له سونامي سره مخ وو او اوس هم ور سره لاس ګریوان دي، په همدې دلیل زموږ ټولنه، په تیره ماشومان او کوچنیان ډیرې څارنې او پاملرنې ته اړتیا لري. که د اوسني نسل مشران ماشومانو او کوچنیانو ته د تاوتریخوالي په پایله کې د رسیدلو ټپونو او دردونو درملنه په علمي او رواني ډول نه شي کولای، دومره خو باید وشي چې اوسنی روان تاوتریخوالی ودروو او که هیڅ نه شو کولای، د همدې روان تاوتریخوالي پرضد خپل غږ پورته کړو او که آرام او غلي لاس تر زنې کینو، نو...
زموږ ټولنه، زموږ خلک او زموږ د څو نسلونو زړه او ماغزه د جګړې په لوګیو او کرکې لړل شوي دي، هغه نا دودې چې له دوی سره شوي دي، د هغو په وجه دوی له عقدو او کرکې سره یو ځای زیږیدلي، د همدې ستونزو په لومو او دایره کې را لوی شوي دي، له همدې رواني ستونزو سره یې ژوند کړی دی او اوس هم ور سره لاس ګریوان دي. دا د ټولو لوستو او په تیره سیاسیونو او قلموالو ستره دنده ده چې د دې ستونزو په حلولو او له منځه وړلو کې، له خپلو ټولو امکاناتو نه په استفادې سره، په ډیر زړه سوي خپلې وروستۍ هلې ځلې تر سره کړي او په دې باب عملي یو څه تر سره کړي.
موږ باید په دې باب جدي فکر وکړو چې د بیلابیلو ښونیزو او روزنیزو پروګرامو له لارې، په تیره د ادبیاتو له هنر نه په استفادې سره، یا د ادبیاتو د هنر په وسیله، چې له عاطفي پلوه ښه غني دی، د خلکو له زړونو او ذهنونو څخه د بې باورۍ، کینې، جګړې او کرکې لوګی، زړي او ریښې را وباسو او په ځای یې د مینې، عاطفې او باور ګلان وکرو.
موږ باید جدي هوډ او اقدام وکړو چې څنګه کولای شو د ادبیاتو د هنر په وسیله له ماشومانو او کوچنیانو سره د روان تاو تریخوالي مخه ونیسو او په ځای یې علمي او محبت آمیزه چلند غوره کړو، دا علمي چلند په یوه ټولمنلي قانون باندې بدل کړو او په دې ډول د خپلې راتلونکې د بربادۍ او سوځیدو مخه ونیسو.

د څلورمې برخې پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ